

РЕЧЕННЯ ЯК НОМІНАТИВНО-КОМУНІКАТИВНА КАТЕГОРІЯ

У статті розглянуто речення як трьохаспектну єдність форми, змісту й функції.

Це дозволяє проаналізувати зазначену мовну одиницю у трьох вимірах - формально-граматичному когнітивно-семантичному і комунікативно-прагматичному, - кожен з яких обумовлює свій набір реченневих категорій.

Ключові слова: речення, модель, висловлення, пропозиція, комунікативна перспектива, мовленнєві акти, комунікативна стратегія/тактика.

Лымаренко Е.А. Предложение как номинативно-коммуникативная категория. В статье рассматривается предложение как трехаспективное единство формы, содержания и функции. Это позволяет проанализировать данную языковую единицу на трех уровнях - формально-грамматическом, когнитивно-семантическом и коммуникативно-прагматическом. Каждый из этих уровней обуславливает свой набор категорий предложения.

Ключевые слова: предложение, модель, высказывание, пропозиция, коммуникативная перспектива, речевые акты, коммуникативная стратегия/тактика.

Lymarenko O.A. The sentence as a nominative-and-communicative category. The article presents a sentence as cohesion of its form, content and function. In this way the sentence can be analysed on three levels: formal, cognitive-semantic and communicative-pragmatic, each with its own sentence categories.

Key words: sentence, model, utterance, proposition, communicative (functional) perspective, speech acts, communicative strategy/tactic.

Усвідомлення лінгвістикою природи й сутності речення зумовлюється її орієнтацією на вивчення речення як складного мовного знаку [10; 14; 21; 24; 34 та ін.]. Його тернарна структура передбачає єдність формальної, смислової та комунікативної сторін. Цей факт, у свою чергу, дозволяє розглядати речення як таку одиницю синтаксичного рівня, що співвідноситься з певною структурною схемою-інваріантом. Остання задає безліч конкретних висловлень і характеризується змістовною, комунікативною й інтонаційною завершеністю [29, 517].

У цьому тлумаченні повною мірою розкривається вся складна природа речення, яка визначається не стільки кількістю його складових, скільки властивим йому розмаїттям можливих співвідношень між змістом і формою. У цьому зв'язку постає питання про аспектне вивчення речення у триєдності форми, змісту й функції. Дану секвенцію професор Приходько А.М. представив у спосіб, зображений на рис.1 [25, 13].

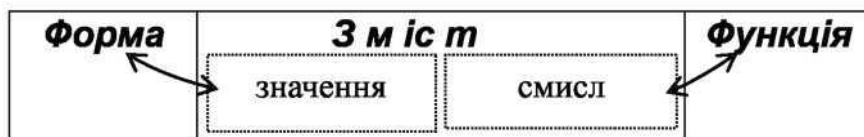

Рис. 1. Речення у триєдності форми, змісту і функції

Значення мовної одиниці має корелятивні зв'язки з її формою, смисл - з її функцією. Тим самим зміст виступає сполучною ланкою між формою та функцією, забезпечує стабільність мовної системи. Смисл утворюється на фоні певного значення, задається контекстом і підтримується або вихідною синтаксичною формою в номінативному процесі, або словесним оточенням у тексті [25, 14]. Цю істину доволі наочно продемонстрував Б.А. Ільїш, взявши фразу із дитячого вірша *The cow jumped over the Moon* [17, 100]: з точки зору норми англійської мови всі лексичні та граматичні значення абсолютно коректні, а з точки зору смислу - вся фраза безглузда, оскільки комбінація значень її складових несумісна з реальною дійсністю.

Очевидно, значення реалізується у смислі, а не навпаки. Це робить смисл ситуативно зумовленою величиною, яка, у свою чергу, залежить від інших смислів-величин, що актуалізуються в мовних повідомленнях: «Смисли ніби впливають один в одного і ніби впливають один на одного так, що попереднє міститься в наступному або його модифікує» [12, 325]. Отже, значення - це об'єктивне начало (віртуальний знак), а смисл - суб'єктивне (актуальний знак) [25, 14].

У цьому відношенні смисл висловлення слід розглядати як його *функцію*. Розуміння останньої цілком органічно вписується в рамки функціонально орієнтованої граматики, що базується на двоєдності телеологічного (функція-потенція) і каузального (функція-реалізація) начал [7, 42-43]. У першому випадку функція мовної одиниці проявляється як феномен когнітивного порядку (призначення висловлення), а у другому

- комунікативного (мінється залежно від дискурсивних настанов). Таким чином, функція є одночасно і потенцією, і реалізацією синтаксичної одиниці, тобто феноменом, що має прямі кореляції з її формою та змістом.

Той факт, що відповідно до своєї знакової сутності речення постає у триєдності своїх структурного, семантичного і функціонального аспектів (див. Табл. 1), сьогодні не викликає заперечень серед більшості дослідників (Н.Н. Арват [2, 16], І.Р. Вихованець [10, с. 148], Н.М. Корбозерова [21, 15], Н.А. Кобрина, Н.Н. Болдирев, А.А. Худяков [20, 184]; О.В. Пустовар [26, 15] та ін.), оскільки відповідає усталеній тріаді «речення - предикативна одиниця - висловлення». Із них два перші віддзеркалюють його змістовий і формальний устрій («когнітивно-номінативний аспект» [20, 184]), а другий

- його функціонування в мовленні («когнітивно-комунікативний аспект» [20, 194]). Все це є неізоморфність форми і змісту, яка постулює моррісовську триєдність синтактики (структури), семантики і прагматики [35].

На цій підставі розкриття сутності речення має здійснюватися з урахуванням цих вимірів мовного семіозису: номінативного (формально-граматичний, когнітивно-семантичний) і комунікативного (функціональний, прагматичний).

1. **Формально-граматичний аспект.**

Предмет синтаксичних досліджень довгий час обмежувався розглядом формально-граматичної будови речення безвідносно до семантики та без урахування його комунікативної спрямованості. Тим самим синтаксичні студії не виходили за межі суто лінгвістичних категорій, а значеннева

складова речення не сягала далі, ніж з'ясування характеру синтаксичних зв'язків і смислового визначення функцій другорядних членів.

Таблиця 1
Матриця рівнів, аспектів, шарів і категорій речення

НОМІНАТИВНИЙ РІВЕНЬ (р е ч е н н я)							КОМУНІКАТИВНИЙ РІВЕНЬ (в и с л о в л е н н я)		
ФОРМАЛЬНО-ГРАМАТИЧНИЙ АСПЕКТ (форма)			КОГНІТИВНО-СЕМАНТИЧНИЙ АСПЕКТ (зміст)				КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТ (ф у н к ц і я)		
поверхнева структура (синтактика)			глибинна структура (семантика)				глибинно-поверхнева структура (прагматика)		
с т а т и к а							д и н а м і к а		
структура	зв'язок	валентність	ситуація	пропозиція	предикати	аргументи	комунікативна	мовленнєві акти	стратегії і тактики

У сучасних лінгвістичних теоріях підставою для моделювання формально-граматичної організації синтаксичних одиниць часто стає валентність. Модель речення співвідноситься з його структурною схемою, під якою розуміється абстрагований зразок, що складається з мінімуму компонентів, необхідних для створення речення та побудови на їх основі інших речень [27, 84-85]. У цілому валентність вважається міжрівневою категорією, що перебуває на перетині синтаксису, морфології та лексики [31, 156] та, відповідно, поділяється на логічну, семантичну й синтаксичну валентності.

Реконструюючи той реченнєвий зразок, на який орієнтуються мовна особистість, будуючи фрази певного типу, дослідник повинен звільнитися від усього випадкового й змінного, утримувати лише істотні ознаки саме цього зразка (структурна схема, формула, модель, патерн, інваріант). Вирішальне значення для продукування речення належить синтаксичним зв'язкам, бо структурна схема „конститується на базі номінативних одиниць - слів та їх аналогів - і передбачає зв'язаність цих одиниць між собою” [24, 8]. За допомогою зв'язкових засобів передається реальність буття, яке ідентифікується та вербалізується суб'єктами мовлення. За допомогою зв'язкових засобів передаються когнітивно типізовані реляції реального світу, що сприймаються і вербалізуються людиною.

Виходячи з цього, науковці представляють формально-граматичну структуру речення на підставі розрізнення головних і другорядних членів, комбінаторика яких дає інваріантну схему англійського речення - суб'єктно-

предикатно-об'єктну структуру S-V-O [8, 86]. Другорядні члени можуть бути як обов'язковими (облігаторними), так і вільними (факультативними) поширювачами структурної схеми. Використання облігаторних і факультативних компонентів дозволяє говорити про функціонально-семантичні позиції

- члени речення, комбінаторні можливості яких дають підстави розрізняти різні структурні типи речення - односкладні та двоскладні, поширені та непоширені, повні та неповні, прості та складні.

На номінативному рівні реченнєві конструкції виступають структурно-граматичною формою репрезентації фрагментів об'єктивної дійсності. Не випадково англійська синтаксична традиція розмежовує *речення-sentence* і *речення-clause*, де перше постає як самостійна комунікативна одиниця (як проста, так і складна), а друга - як предикативна одиниця (елементарне речення), яка входить до складу *sentence*, але не відповідає йому.

2. Когнітивно-семантичний аспект. Аксиоматичним у цьому плані є постулат про те, що речення становлять собою складні знаки - імена ситуацій. При цьому ситуація розуміється як денотат синтаксичної одиниці, як екстралінгвальний референт [3, 7], як лексичне відбиття деякого „шматка" дійсності [23, 85], вирізаного й обробленого думкою [30, 9]. У такому ж широкому розумінні говорять про події, факти, стани речей як про ділянки об'єктивної дійсності, що описуються окремим висловленням.

Іншими словами, семантична структура речення - це його абстрактна модель, побудована із смислових одиниць, пов'язаних між собою предикатно-аргументними відношеннями, які відбивають об'єктивно-смислові начала речення.

Дослідження об'єктивно-смислового змісту речення пов'язане з вирізненням трьох рівнів його значеннєвої репрезентації - логіко-семантичного, денотативного і власне-семантичного [21, 22].

Дослідження змісту речення у *логіко-семантичному* ракурсі відбувається з опорою на структуру думки і логіку предикатів. Прибічники мовно-синтаксичного підходу (Н.Н. Арват [2], Г.А. Золотова [15; 16], Н.Ю. Шведова [27]) звертають увагу на власне мовний матеріал, вивчають взаємодію граматичної та лексичної семантики у структурі речення у двох напрямках - від змісту до форми (ономасіологічний) і від форми до змісту (семасіологічний). У першому випадку йдеться про розмаїття форм, що виражають певне значення, у другому - про розмаїття значень, виражених певною формою.

Представники *денотативно-ї концепції* змісту речення (В.В. Богданов [6], І.Р. Вихованець [10], В.Г. Гак [13] та ін.) відштовхуються від ідеї співвідношення речення з екстралінгвальною ситуацією. Таке співвідношення досліджується у двох ракурсах: а) як речення називає / окреслює ситуацію, б) як синтаксичні функції членів речення відтворюють ролі, що виконують позначувані ними предмети у відображуваній ситуації. Це дає підстави вважати речення складним знаком - ім'ям ситуації.

Кількісний склад денотативних ситуацій цілком та повністю не визначено. Він зводиться до інваріантних типів, що безпосередньо пов'язані з *власне-семантичною структурою* речення, під якою розуміють організований на предикативній основі смисловий комплекс, що є результатом

взаємодії значеннєвих компонентів і відбиває зв'язок типізованих елементів дійсності. Зазвичай конститутивною тут є пропозиція.

У контексті семантичного синтаксису **пропозиція** постає як речення на домовленнєвому рівні з нерелевантними комунікативними характеристиками, як модель позамовної ситуації, як об'єктивний зміст речення. У такий спосіб, резюмує І.Р. Вихованець, вона є "реченням, позбавленим граматичної своєрідності формальної організації" [10, 121], тобто реченням без маркерів темпоральності, персональності та модальності, що дає право вважати її «смысловим набором компонентів, що його мовець намагається вербалізувати» [32, 320].

Репрезентуючи одну позамовну ситуацію, пропозиція моделює її внутрішню логічну структуру у вигляді комбінації предиката і непередикатів. В якості предикатного знака може виступати слово будь-якої частини мови, що виражає ознаку, а непередикатного - слово, що позначає субстанцію.

У розбудові проблеми семантичних угруповань **предикатів**, які б включали їхні найістотніші характеристики, віддають перевагу класифікації дієслів, майже цілком абстрагуючись від актантної рамки дієслова. Тому дослідники удаються або до занадто узагальнених, або до занадто дрібних класифікацій. Так, І.Р. Вихованець розрізняє два типи предикатів - дії та стану [10, 34]. Оскільки ж помістити все розмаїття дієслів у рамки двочленної опозиції є доволі складним завданням, багато авторів вдаються до більш деталізованої субкатегоризації предикатів.

Тому найчастіше дослідники, ототожнюючи предикати й дієслова, групують дієслівний корпус природної мови в 3 - 5 види предикатів: стани, процеси, дії [19, 64]; дії, стани, властивості, відношення [6, 57]; ознаки, явища, стани, дії, каузатори [32, 320]. Н.В. Арват розрізняє аж 13 їх видів - дії, руху, процесу, існування, стану, володіння, сприйняття, місцезнаходження, кваліфікації, якісної характеристики, тотожності, модального відношення [2, 24].

Справді, людська свідомість виділяє насамперед субстанцію (предмет думки), а потім встановлює її ознаки й відношення до інших субстанцій. Звідси й наявність у мові двох видів предикатів - абсолютних (нереляцій-них) і відносних (реляційних). Не менш важливим моментом є відтворення мовою ідеї руху, який сприймається свідомістю у статиці й динаміці. Виходячи з цих міркувань, є сенс вважати первинними фундаментальними значеннями такі, що задаються опозиціями "абсолютність - відносність" і "статичність - динамічність".

З урахуванням цих двох кореляцій будує свою класифікацію предикатів і А.М. Приходько [9, 43-44], який розрізне такі чотири основні види предикатів:

1) *абсолютні динамічні* (є функторами з динамічною семантикою, що позначають дії та відкривають одне валентно зумовлене місце для непередикатного знаку (аргументу));

2) *абсолютні статичні* (є функторами статичного типу, що позначають властивості та стани і відкривають одне валентно зумовлене місце для непередикатного знаку);

3) *відносні динамічні* (є функторами з динамічною семантикою на позначення дії та відношення, що відкривають два (й більше) валентно зумовлених місця для непередикатних знаків);

4) *відносні статичні* (є функторами зі статичною семантикою, які позначають стани й відношення, відкриваючи два й більше валентно зумовлених місця для непередикатних знаків).

Наочне узагальнення цих міркувань наводить В.Г. Александрова [1, 225] - див. Табл. 2).

Таблиця 2

Опозиційний принцип субкатегоризації предикатів

	Абсолютність (маніфестація суб'єкта)	Відносність (реляція "суб'єкт – об'єкт")
Статика	① бути (to be, sein, être)	③ мати (to have, haben, avoir)
Динаміка	② йти (to go, gehen, marcher)	④ робити (make, machen, faire)

Виокремлення зазначених типів предикатів базується на лінгвокогнітивних принципах, які постулюють залучення до сфери аналізу позамовних чинників: всі події, об'єкти і явища сприймаються у їх взаємовідношенні та взаємодії. Зв'язки й відношення між об'єктами, формуючись поряд із уявленнями про ці самі об'єкти, породжують і особливий тип репрезентації знання - пропозиціональний. Таке розуміння предикату пов'язане з функтивно-аргументним аналізом речення, який розглядає дієслово як носія конкретних пропозиціональних функцій. Останні якраз і вимагають наявності аргументів, що володіють такими властивостями, які дозволяють задовольняти вимоги «свого» дієслова.

Аргументи (непередикатні знаки, актанти, партиципанти, глибинні відмінки, семантичні ролі, терми) поряд із знаками предикатними становлять собою рівноправні елементи структури пропозиції. Їх субкатегоризація є доволі спірною, оскільки спірними залишаються питання про найбільш істотні їх характеристики. Проте будь-яка класифікація ґрунтується на виділенні властивостей, що є спільними для об'єктів визначеного класу.

У лінгвістичній літературі зустрічаються як занадто узагальнені, так і дуже дрібні класифікації аргументних семантем. У різних дослідників знаходимо різні їх види і різну їх кількість [6, 52; 22, 213; 31, 213; 33, 23]. Ці розходження стосуються як якісного, так і кількісного складу, причому один і той самий аргумент може мати декілька своїх прочитань і/або витлумачень. У когнітивних дослідженнях останніх років у питанні щодо субкатегоризації аргументів чітко вималювалося щонайменше два рівні абстракції.

На *першому рівні абстракції* непередикатні знаки стратифікуються залежно від позиції у структурі речення, яка зумовлює визначення ролей. З використанням традиційних термінів усі аргументи позиції можуть бути

згрупованими у три розряди - семантичний суб'єкт, семантичний об'єкт і семантична обставина [24, 43].

На *другому рівні абстракції* має місце подальша деталізація в системі субкатегоризації аргументів як непередикатних знаків. Об'єктивно набір аргументних семантем становить собою закритий список, хоча суб'єктивно у різних дослідників він різний як у кількісному, так і в якісному відношеннях, оскільки різним є розуміння когнітивно-семантичної структури речення та різними є цілі дослідження. Кількісний розбіг пролягає у межах від шести-восьми до п'ятдесяти аргументних семантем.

Оптимальна ж кількість глибинних відмінків, яка дозволяє проводити прикладні дослідження без зайвої деталізації, коливається в межах двадцяти. Зокрема, Т.В. Шмельова розрізняє 15 типів [33, 27], В.В. Богданов - 14 [6, 52-55], І.Р. Вихованець-13 [10, 40-42], Ю.А. Левицький - 7 [22, 211-213], Я.Г. Тестелець - 9 [31, 213-214], М.В. Всеволодова - 5 [11, 135]. Утім всі вони мають чітку прив'язку до першого рівня, оскільки можуть бути згрупованими у суб'єктний, об'єктний і сірконстантний типи.

Отже, номінативна (формально-граматична, семантико-синтаксична) основа речення входить до складу конкретного висловлення як його структурно-семантична основа (схема, модель). При продукуванні висловлення ця абстрактна схема перетворюється в конкретне мовленнєве утворення за допомогою засобів, що відповідають комунікативним намірам мовця [26, 22].

3. Комунікативно-прагматичний аспект. Цей аспект відбиває останній складник тріади «речення - предикативна одиниця - висловлення», а точніше те, що Ч. Морріс вважав відношенням знаку до його користувача (прагматика) [35].

Ототожнюючи форму речення з його поверхневою маніфестацією, а його семантику - з глибинною структурою, ми не можемо однозначно кваліфікувати висловлення на предмет експліцитності / імпліцитності. Найбільш вірогідно, що воно становить собою контаміновану структуру, в якій форма і семантика гармонійно поєднуються у смисл. У такий спосіб висловлення може бути визначеним як глибинно-поверхнева структура. Глибинною ця структура є тому, що вона має пряме відношення як до семантики, так і до її «упаковочного компоненту».

«Упаковочний» компонент висловлення характеризується такими основними параметрами, як актуальне членування, комунікативне напруження і контрастування відомого й невідомого та їх верифікація, а також конфігурація мовленнєвих актів [26, 22; 31, 437-465].

Комунікативна / функціональна перспектива. Сучасна граматична наука розрізняє щонайменше два види комунікативної перспективи

- функціонально-типологічну і актуально-членувальну. Перша має пряме відношення до традиційного поділу речень на оповідні, питальні та окличні, друга - до власне актуального членування.

Актуальне членування відбиває бінарний устрій висловлювання, дві частини якого різняться комунікативним змістом [11, 12; 16, 282]. Актуальне членування більш відоме як темарематичний устрій речення: тема є те, що

власне складає об'єкт повідомлення (вихідна точка, що не є головним смислом і не виражає мети); рема ж становить собою предмет повідомлення (те, що виражає головний смисл і мету, з якою це повідомлення оголошується) [31,441].

Іншим не менш важливим моментом функціональної перспективи висловлення є опозиція «дане / старе vs нове». Дане - це та частина повідомлюваної інформації, яка, на думку мовця, наявна у свідомості адресата в момент її омовлення. Нове, навпаки, - це той кластер інформації, що його мовець вважає інновативним і пропонує для поповнення епістемічного світу адресата, оскільки він не міститься ні в попередніх повідомленнях, ні в контексті чи конситуації спілкування.

Поприте, що іноді дане/нове ототожнюють з відомим / невідомим у висловленні, є підстави виокремлювати їх в окрему комунікативну категорію. Відоме відповідає тому, що в теорії референції прийнято називати прагматично пресупозицією (частина реченнєвої інформації, яка, на думку мовця, відома адресату) [29, 491].

Отже, перелічені комунікативні категорії пов'язані насамперед зі способом викладення реченнєвої інформації. Ці категорії спеціалізовані не на зображенні референтних ситуацій, а на «інструкціях мовця адресатові стосовно того, як він має обробляти зміст висловлення у процесі його сприйняття» [31, 437]. Разом із тим, ці категорії передають інформацію й про самого мовця, про його емоційно-оцінне ставлення до предмета мовлення і несе інформацію про телеологію висловлення.

Вирішального значення для усвідомлення телеології (мети, еквіфінальності) висловлення набуває *теорія мовленнєвих актів* (МА), який характеризується в параметрах інтенціональності, конвенціональності, адреса(н)тності, пропозиціональності [13,557; 24, 82-86; 25, 30-33].

Науково освоєна типологія МА відштовхується від їхньої найузагальненішої класифікації на основі структури - тричленної опозиції «прості - складні - дискурсивні», всередині якої існують свої градації.

Так, прості (елементарні) МА використовуються в мовленнєвій діяльності у вигляді констативів, квеситивів, директивів, комісивів, перформативів, кожен з яких може фігурувати у вигляді як прямого, так і непрямого МА.

Складними МА вважаються мовленнєві одиниці, які оформлені одною синтаксичною структурою та поєднують у собі два й більше простих МА, у результаті чого вони стають «двоактовими», а точніше - полііллокутивними [24, 86]. Серед них розрізняють комплексні, композитні, сполучені [18, 13; 24, 88].

Дискурсивні акти становлять собою угруповання МА, поєднаних спільною інтенціональною настановою в один блок задля реалізації певної мети, в яких сходяться, перетинаються і взаємодіють різні іллокутивні сили з різними (первинними і вторинними) прагматичними смислами [25, 32]. Наприклад: взаєморозуміння, згода, незгода, відмова, докір, натяк, здивування, звинувачення, повчання, наставляння, обурення, підхоплення, комплімент тощо.

Таким чином, мовленнєвий акт є реалізованою функцією мовної одиниці (функція-реалізація в певній ситуації з певною метою). Проте жодний МА

виявляється неможливим без акту пропозиціонального. І навпаки. А це говорить на користь думки про нерозривну єдність когнітивного і комунікативного в будь-якому акті висловлювання. Залежно від того, що виявляється посиленням у реальному мовленні - когнітивна чи комунікативна складова - говорять про комунікативні стратегії та комунікативні тактики.

Комунікативні стратегії і комунікативні тактики мають пряме відношення до комунікативної / дискурсивної поведінки людини і належать до пріоритетних напрямків сучасних лінгвістичних досліджень.

Комунікативна стратегія (КС) є «складником евристичної інтенційної програми планування дискурсу, його проведення й керування ним із метою досягнення кооперативного результату, ефективності» [29, 238-239], що відображає загальні принципи оптимальної реалізації телеологічних настанов (іллокутивних намірів і комунікативних інтенцій) щодо досягнення конкретної мети спілкування. Комунікативна тактика (КТ), підпорядкована КС, є конкретним способом інтенційної програми дискурсу [29, 240], відповідає мовленнєвим прийомам, які визначають лінію поведінки комуніканта на певному етапі спілкування, спрямованого на бажаний ефект, та виконують функцію способів здійснення стратегії мовлення [4, 119].

О.О. Селіванова вважає, що результатом будь-якої комунікативної ситуації може стати комунікативне співробітництво, конфлікт або суперництво, що розглядається як кооперативне / конфліктне спілкування залежно від намірів комунікантів [28, 170].

У системі А.Д. Белової упорядкування КС / КТ здійснюється на основі опозицій, побудованих за етнічним, соціальним, тендерним, віковим, особистісним, часовим та ін. принципами [5, 15], у Ф.С. Бацевича - за сферами діяльності людини (побутова, ділова тощо) [4, 121].

Співвідносячись між собою у гіперо-гіпонімічний спосіб, КС і КТ різняться як загальне і часткове. Звідси зрозумілою стає й проблема їх упорядкування: система стратегій може вибудовуватися на підставі таких факторів, як ефективність, успішність, результативність спілкування, спрямованість на консенсус і / або перемогу. Оскільки ж кожна стратегія реалізується за допомогою низки конкретних тактик, то їх перелік уможлиблюється лише в контексті відповідної тактики або відповідної дискурсивної сфери спілкування.

Підводячи підсумок, зауважимо, що огляд поглядів, концепцій і теорій речення ще раз підтверджує складність і багатоаспектність його природи. Речення - це насамперед складний мовний знак, у якому взаємодіють і перетинаються два рівня - номінативний і комунікативний, які далі трансформуються у три аспекти - формально-граматичний, когнітивно-семантичний і комунікативно-прагматичний, що втілюють єдність моррісовської тріади «синтактика - семантика - прагматика» і які співвідносяться з ними за принципом експлікації / імплікації як поверхнева, глибинна і глибинно-поверхнева структури, у яких перші дві відбивають статику, а третя - динаміку речення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Александрова В.Г. Когнітивно-комунікативний потенціал еліптичного речення в сучасній англійській мові: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / В.Г. Александрова. - Одеса: ОНУ ім. І.І. Мечникова, 2008. - 234 с.
2. Арват Н.Н. Синтаксис простого речення в сучасній російській мові / Н.Н. Арват. - Ніжин: НДПУ ім. Гоголя, 2002. - 174 с.
3. Арутюнова Н.Д. Предложение и его смысл / Н.Д. Арутюнова. - М.: Едиториал УРСС, 2005. - 384 с.
4. Бацевич Ф. Лінгвістична генологія: проблеми і перспективи / Бацевич Ф. - Львів: ПАІС, 2005.-264 с.
5. Белова А.Д. Лингвистические аспекты аргументации / Белова А.Д. - К.: Логос, 2003. - 304 с.
6. Богданов В.В. Семантико-синтаксическая организация предложения / В.В. Богданов. - Л.: ЛГУ, 1977.-204 с.
7. Бондарко А. В. Основы функциональной грамматики: Языковая интерпретация идеи времени. - СПб.: Изд-во СПбГУ, 1999. - 260 с.
8. Буніятова І.Р. Еволюція гіпотаксису в германських мовах (IV — XIII ст.) / І.Р. Буніятова. - К.: Вид. центр КНЛУ, 2003. - 327 с.
9. Веденькова М.С. Предикативное определение в немецком языке / М.С. Веденькова, А.Н. Приходько. - Запоріжжя: ЗГУ, 1992. - 88 с.
10. Вихованець І.Р. Граматика української мови. Синтаксис / І.Р. Вихованець. - К.: Київськ. ун-т, 1993. - 368 с.
11. Всеволодова М.В. Теория функционально-коммуникативного синтаксиса: Фрагмент прикладной (педагогич.) модели языка / М.В. Всеволодова. - М.: МГУ, 2000. - 502 с.
12. Выготский Л.С. Мышление и речь. - М.: Лабиринт, 1999. - 352 с.
13. Гак В.Г. Языковые преобразования / В.Г. Гак. - М.: Школа "ЯРК", 1998. - 768 с.
14. Гуїванюк Н.В. Формально-семантичні співвідношення в системі синтаксичних одиниць / Гуїванюк Н.В. - Чернівці: Рута, 1999. - 336 с.
15. Золотова Г.А. Очерк функционального синтаксиса русского языка / Г.А. Золотова. - М.: КомКнига, 2005. - 352 с.
16. Золотова Г.А. Коммуникативные аспекты русского синтаксиса / Г.А. Золотова. - М.: КомКнига, 2006. - 368 с.
17. Ильиш Б.А. Строй современного английского языка / Ильиш Б.А. - Л.: Просвещение, 1971.-365 с.
18. Карабан В.И. Сложные речевые единицы. Прагматика английских асиндетических полипредикативных образований / Карабан В.И. - К.: Вища школа, 1989. - 132 с.
19. Касевич В.Б. Семантика. Синтаксис. Морфология / Касевич В.Б. - М.: Наука, 1988. - 309 с.
20. Кобринна Н.А. Теоретическая грамматика современного английского языка: уч. пособ. / Н.А. Кобринна, Н.Н. Болдырев, А.А. Худяков. - М.: Высш. школа, 2007. - 368 с.
21. Корбозерова Н.Н. Грамматика и семантика сложного предложения. Вопросы становления синтаксиса испанского языка / Н.Н. Корбозерова. - К.: Вища школа, 1989. - 112 с.
22. Левицкий Ю.А. Основы теории синтаксиса: уч. пособ. / Ю.А. Левицкий - М.: КомКнига, 2005, 368 с.
23. - Мельчук И.А. Опыт теории лингвистических моделей "Смысл ^ текст". - М: Школа «Языки русской культуры», 1999. - 346 с.
24. Приходько А.М. Складносурядне речення в сучасній німецькій мові / А.М. Приходько. - Запоріжжя: ЗДУ, 2002. -292 с.
25. Приходько А.М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики/А.М. Приходько.-Запоріжжя: Прем'єр, 2008.-332 с.
26. Пустовар О.В. Номінативний і комунікативний аспекти парцеляції в сучасній німецькій мові: автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.04 / О.В. Пустовар. - Донецьк: ДонНУ, 2005, - 20 с
27. Русская грамматика / [гл. ред. Н.Ю. Шведова]. - М.: Наука, 1980. - Т. 2.-710 с.

ЛИМАРЕНКО О.А. РЕЧЕННЯ ЯК НОМІНАТИВНО-КОМУНІКАТИВНА КАТЕГОРІЯ

---

28. Селиванова Е.А. Основы лингвистической теории текста и коммуникации / Е.А. Селиванова. - К.: Брама, 2004. - 335 с.
29. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія / Селіванова О.О. - Полтава: Довкілля, 2006. - 716 с.
30. Сусов И.П. Лингвистическая прагматика /И.П. Сусов. - М.: Восток-Запад, 2006. -199 с.
31. Тестелец Я.Г. Введение в общий синтаксис / Я.Г. Тестелец. - М.: Рос. гос. гуманит. ун-т, 2001.-800 с.
32. Шевченко И.С. Концептуальный анализ предложения: онтологические схемы / И.С. Шевченко//Культура народов Причерноморья, 2007. -№ 110. -Т.2. - С. 320-322.
33. Шмелева Т.В. Семантический синтаксис/Шмелева Т.В. - Красноярск: КрГУ, 1994.-57с.
34. Шульжук К.Ф. Синтаксис української мови / Шульжук К.Ф. - К.: Академія, 2004. - 408 с.
35. Morris Ch. Foundation of the theory of signs / Ch. Morris // Neurath, Carnapan Morris. - 1938. - P. 79-137.

Стаття надійшла до редакції 29.08.2013 р.